

Slaveri i går: Karl Gorath

Karl Gorath var 26 år när han greps av nazisternas hemliga polis 1939. Han sattes i koncentrationsläger och tvingades till slavarbete.

Karl greps av polisen 1939. Någon hade rapporterat honom för brott mot paragraf 175, en lag som förbjöd personer av samma kön att ha sex. Homosexuella utsattes för brutal förföljelse av nazisterna efter att Hitler kommit till makten och för varje år blev det allt värre.

1934–35 började nazisterna systematiskt förfölja homosexuella. De som greps blev ofta misshandlade och utsatta för sexuella övergrepp, allt för att han/hon skulle ange andra.

När Karl greps av polisen tvingades han skriva under en »bekännelse« under pistolhot. Utan rättgång fördes han sedan till koncentrationslägret Neuengamme.

I Neuengamme fanns inga gaskamrar. Här fick fångarna istället arbeta ihjäl sig. De undernärda och tunnklädda fångarna arbetade sommar som vinter med att tillverka tegelstenar. Ibland jobbade de

också med ombyggnationer vid floden Elbe, där fångarna tvingades stå i timtal i iskallt flodvatten.

Under åren 1937–1939 greps cirka 100 000 tyska och österrikiska män efter att ha pekats ut som homosexuella. En del lyckades fly, men tusentals skickades till lägren där de sattes i slavarbete och utsattes för tortyr och medicinska experiment. De hölls åtskilda från andra fångar, tvingades bära en rosa triangel på fångdräkten och fick utföra de tyngsta arbetena. Många begick självmord.

I juni 1943 flyttades Karl till det ökända förintelseläget Auschwitz som straff för att ha vägrat halvera brödransonen för några polska fångar.

Under transporten till Auschwitz lyckades Karl ta bort den rosa triangeln från sina kläder. Vid framkomsten sade han till vakterna att han gripits av politiska skäl och fick därför en röd triangel på dräkten. Karl visste att politiska

fångar hade det lite bättre i lägren än de homosexuella.

– När jag kom till Auschwitz var jag ett riktigt vrak. Jag hade nog inte klarat mig så länge till om jag inte från och med nu fick ett bättre liv, jämfört med de flesta andra fångar i Auschwitz. Alltså helt enkelt lite mer att äta...

I januari 1945 befriades fångarna i Auschwitz av den sovjetiska armén. Karl hade överlevt. Men förtrycket av homosexuella i Tyskland slutade inte för att nazisterna hade förlorat makten. Lagparagraf 175, som i praktiken gjorde homosexualitet olagligt fanns kvar. Karl var arbetslös i tio år efter kriget, eftersom arbetsförmedlingen inte tyckte att han var »förmedlingsbar«.

Inte förrän 1969 togs paragraf 175 bort. Och först 1988, mer än 40 år efter kriget, ansökte Karl om skadestånd från en fond för glömda offer för nazistregimen.

Karl fick 5 000 tyska mark (drygt 20 000 svenska kronor) för sitt lidande under de sex år han var fånge i nazisternas läger. Han dog 2003, 91 år gammal.

Slaveri i dag: Naushath Babu

När Naushath Babu var 11 år fick han sluta skolan och börja arbeta i en guldverkstad. Ägaren vägrade låta honom träffa sina föräldrar och misshandlade honom varje dag i ett år.

Naushath växte upp i en liten stad i södra Indien. Hans familj tillhör en folkgrupp som allmänt betraktas som mindre värda än andra. De kallas »örörbara« och tvingas ta de smutsigaste och lägst betalda jobben.

Naushaths problem började när hans pappa lånade pengar av en rik affärsman för att köpa medicin till en sjuk släkting. Räntan var skyhögt och snart kom pappan efter med avbetalningarna. Då krävde affärsmannen att pappan skulle låta ett av sina barn bo i en av mannens verkstäder och jobba av skulden. Nästa dag lämnade föräldrarna över Naushath. Han glömer aldrig den dagen:

– Min mamma bad att jag skulle få sova hemma på nätterna, berättar Naushath. Hon grät men affärsmannen sade bara: »Skyll er själva som inte betalar.« Det var sista gången jag såg mina föräldrar

på över ett år.

Naushath jobbade 16 timmar om dagen, sju dagar i veckan och sov på golvet i ett hörn av verkstaden. Han lärde sig behandla guldsmycken så att de blev blanka och fick sin guldgula färg. Hela dagarna doppade han smycken i starka kemikalier som svavelsyra och cyanid och polerade dem med vassa instrument. Han tappade snart känseln i fingertopparna och fick ofta skärsår. Lönen, 14 kronor i veckan, tog affärsmannen som avbetalning på skulden. Men eftersom räntan på lånet var så hög ökade föräldrarnas skuld varje dag i stället för att minska. Naushath var skuldslav, liksom hundratusentals andra barn och vuxna i Indien. Han förstod att han skulle få arbeta kvar i guldverkstaden resten av sitt liv.

När de andra arbetarna gick hem på kvällarna var Naushath ensam kvar med affärsmannen, som ofta drack och blev våldsam. Han slog Naushath varje kväll, med bälten, skor, stolar

och flaskor. Ibland använde han Naushath som en fotboll och sparkade in honom i väggarna.

–Verkstaden kändes som ett fängelse, säger Naushath. Men en natt drömde jag att jag åt frukost med min familj och gick till skolan. Drömmen gav mig nytt hopp om att bli fri en dag.

Räddningen kom när en släkting till Naushath bad en människorättsorganisation om hjälp. De startade en kampanj för att få honom fri. Barnarbete och tvångsarbete är olagligt i Indien men nästan inga av de fattiga människor som drabbas vill eller vågar gå till polisen. Och de som försöker får sällan hjälp. Men organisationens advokat kontaktade både medier och lokala politiker. Affärsmannen kallades till domstol. Han fick order om att släppa ut Naushath och inte kräva tillbaka mer pengar. Nästa dag fick Naushath komma hem.

– Mamma kände knappt igen mig. Jag var fruktansvärt smutsig och hade sår och ärr över hela kroppen. Det tog lång tid innan jag hämtade mig, men jag var lycklig och kunde börja skolan igen.

SLAVERI: I DAG

Slaveri och slavhandel i alla former är förbjudet enligt FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter. Även tvångsarbete är förbjudet, om det inte handlar om straffarbete som utdömts i domstol. Trots detta beräknar människorättsorganisationer att upp till 30 miljoner människor i världen tvingas till slavarbete. Slaveri är det när arbetsdagarna är orimligt långa, när lönerna inte går att överleva på och när arbetarna hålls inlåsta. Slavarbete finns på alla kontinenter, i nästan alla länder och i alla slags ekonomier. Ofta handlar det om mycket fattiga människor som försöker arbeta sig ur skuldfällor. Slavarbete är även ofta kopplat till människohandel. Hårdare regler för invandring till många rika länder gör att det finns ligor som tjänar pengar på att smuggla fattiga människor som vill söka arbete i exempelvis Europa. Många jobbar svart för mycket låga löner eller för bara mat och husrum i privata hem, på byggen eller i jordbruk.

Sexslavhandeln är ett globalt problem. Sedan början av 1990-talet har omkring en halv miljon barn och kvinnor från Östeuropa förts till Västeuropa, bland annat Sverige, där de hålls inlåsta och tvingas till prostitution.

SLAVERI: I GÅR

Människor har tvingat andra till slavarbete under hela mänsklighetens historia, men när andra världskriget började var slaveri förbjudet sedan länge i exempelvis Tyskland. Under nazisternas ledning tvingades ändå lägerfångarna till tvångs- och slavarbete. Många tyska storföretag använde sig av slavarbetarna under kriget. Bolagen hjälpte nazisterna att bygga upp den tyska krigsmakten med pengar, råvaror och arbetskraft. Till exempel IG Farben, som bland annat bestod av företagen Hoechst, Bayer, BASF och Agfa, byggde en fabrik i Auschwitz som blev starten till nazisternas förintelsläger där. IG Auschwitz blev nazisternas största industrianläggning och man utnyttjade fångarna som gratis arbetskraft så länge de orkade arbeta. De starkaste överlevde sällan slavarbetet mer än tre månader. De som var för svaga för att jobba gasades ihjäl med giftgas som också tillverkats av IG Farben. Även Krupp-koncernen använde sig av tiotusentals slavarbetare.

De hade också en fabrik i Auschwitz, där de tillverkade delar till kanoner.

Även andra länder använde sig av slavarbetare under andra världskriget. Sovjetunionen deporterade brottslingar,

krigsfångar, oliktankande och politiska motståndare till arbetsläger. Där fick fångarna bygga kanaler, vägar och järnvägar i svår kyla, utan modern teknik och under ständig hunger.

SLAVERI: I MORGON

Antalet slavarbetare ökar i världen. För att stoppa utvecklingen krävs insatser på en mängd olika nivåer. Regeringar och internationella organisationer som FN måste göra stora insatser. Men alla kan bidra till att motverka nutida slaveri till exempel genom att vara medvetna konsumenter. Många varor i svenska butiker kan vara tillverkade av slavarbetare. Till exempel kakao från Västafrika, mattor från Pakistan, stål tillverkat med hjälp av kol från Latinamerika och gymnastiskor gjorda i Sydostasien. Efterfrågan i väst på billiga produkter är en bidragande orsak till slavhandeln. På samma sätt styr efterfrågan från samvetslösa sexköpare den mängd av barn och kvinnor som utnyttjas i sexslavhandeln.

Berättelsen om Karl Gorath är en förkortad version av en text av Lutz van Dijk (1996). Naushath Babu är intervjuad av Carmilla Floyd, 2005.

DISKUTERA

- ▶ Jämför Karls och Naushaths berättelser. Vilka var/är de viktigaste skillnaderna i deras livsöden? Vilka erfarenheter har de gemensamt?
- ▶ Hur resonerar människor när de förslavar andra? Vad tror du att det beror på att de som tvingade Karl och Naushath till slavarbete inte tyckte att de gjorde fel?
- ▶ Vad kan man göra för att motverka att människor tvingas till slavarbete i dag? Fundera över vad du kan göra som enskild person, men också vad som kan göras på olika nivåer av exempelvis organisationer, Sveriges regering, stora företag och FN.

UNDERSÖK/TA REDA PÅ

1. Antalet slavarbetare har ökat i världen under senare år. Vad beror detta på?
2. Finns några av de företag som använde slavarbetare under nazisttiden kvar i dag? Hur ser de i så fall på sin historia?
3. Använder du själv något, till exempel kläder eller prylar som kan ha tillverkats av slavarbetare? I skolan eller hemma? Gör listor på produkter och ta reda på mer om var och hur de tillverkas.
4. Leta i tidningar eller på Internet efter en intervju med en ung person som tvingats till slavarbete i Sverige i dag. Skriv en egen berättelse om honom/henne och om dina egna tankar och känslor inför personens livsöde.

MER INFORMATION

Sök information på Internet och på biblioteket. Du kan också kontakta organisationer som arbetar mot slaveri i Sverige och omvärlden. På levandehistoria.se/mr hittar du	mer information om slaveriets historia och om situationen idag. Här finns också länkar till informations sajter och organisationer som arbetar med MR-frågor. Sök efter information	om slaveri och mänskliga rättigheter på: www.swedwatch.org www.rattvisemarkt.se www.ilo.org www.antislavery.org
---	---	--